

ЗА РЕЧНИКА НА ФРЕНСКИТЕ ДУМИ В БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК И ЗА ПРИЛОЖЕНИЕТО МУ В ЕЗИКОВОТО И В ЛИТЕРАТУРНОТО ОБУЧЕНИЕ

Веселинов, Д. & Ангелова, А. (2015 – 2017). *Речник на френските думи в българския език. 6 т., XLI*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“.

Росица Пенкова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

В процеса на развитие на науката, техниката, литературата и изкуствата постоянно се увеличава броят на чуждите думи в българския език. Тази тенденция естествено се налага, когато обществено-икономическите условия изискват комуникация на различни езици. Европейските граждани в началото на ХХІ век живеят в многоезично обкръжение. За глобализиращия се свят и все по-сближаващите се образователни политики в Европа, в това число езиковите, е важно не само състоянието на езиковата ситуация, но и с какви езикови репертоари боравят отделните индивиди в дадено общество и как тези езикови репертоари се променят.

В контекста на обединена Европа през последните години все повече се утвърждава тенденцията за европейска интеграция в областта на образованието, която се свързва до голяма степен с изискването да се създават условия за усвояване на регионалните европейски езици успоредно с утвърждаване на международни езици.

В тази съвременна ситуация издаването на *Речник на френските думи в българския език* е особено актуално, тъй като в него се съдържа богата информация за лексиката от френския език, навлязла през вековете в нашия език, за нейните значения, произход и сфера на употреба. Като лексикографски справочник, той активно се включва в българския научен и културен живот, за да отвори значението на френските думи за обогатяване на българския речников фонд.

Както е известно, съставянето и издаването на речник е сложна задача, която изисква многоаспектен труд и системни усилия. Достигането до крайния продукт е в резултат на дългогодишна научноизследователска работа.

Новаторската концепция на *Речник на френските думи в българския език* обогатява в теоретико-приложен план френско-българската емпрунтологична

лексикография. Разработеният иновативен тезаурусен модел е още едно потвърждение за приносите на проф. д.ф.н. Димитър Веселинов като основоположник на българската школа в съвременната емпрунтология и на лингводидактическата „археология на познанието“. Дългогодишният му изследователски опит му позволява да избере оригинална лексикографска форма, за да представи френскоезичното влияние върху формирането на българския словесен фонд. Системни и целенасочени са изследванията му във връзка с взаимодействието между френския и българския език, с лингводидактиката и обучението по френски език. Автор е на 20 книги и над 100 статии и студии в реномирани научни издания. С особена стойност са: лингвокултурологичното изследване *Френската лексика в романа „Тютюн“* (2009), *Възрожденският урок по френски език: лингводидактическа реконструкция* (2005), двете части на *Летописната книга на Факултета по класически и нови филологии* (том 1, 2008; том 2, 2011), *Българските студенти на Фердинанд дьо Сосюр* (2008) и др. Съавтор е на академичния *Френско-български речник*, претърпял три издания (2002, 2008, 2017) и на *Учебен френско-български тематичен речник* (1995).

Когато говорим за приложението на нов лексикографски модел при изготвянето на *Речник на френските думи в българския език*, който има както чисто лингвистичен, така и универсален и енциклопедичен характер, не може да не подчертаем многостранните научни интереси на проф. Веселинов в областта на емпрунтологията, българската лексикология и лексикография, съпоставителната лингвокултурология, лингводидактическа археология, българската езикова и образователна политика. Пътят му като автор и изследовател се свързва с откриването на считания за изгубен ръкопис на знаменития лекционен *Курс по обща лингвистика* на основоположника на структурализма Фердинанд дьо Сосюр, както и наличието на десет българи, които са посещавали часовете на този изтъкнат езиковед. В продължение на осем години проф. Веселинов работи по съвместителство като старши научен сътрудник II степен в Института за български език при Българската академия на науките, където разработва френскоезичната част на монографичното изследване *Фрагменти от езиковата картина през призмата на вторичното назоваване*. За своята активна дейност в областта на франкофонията и за монографичното изследване *История на обучението по френски език в България през Възраждането* (2003) той е избран за кавалер на Академичните палми на Република Франция (2003). Поради особения авторитет, с който се ползва в международните научни среди, е избран за автор на статията за България и за българското образование в третото издание на „Оксфордска педагогическа енциклопедия“ (2011). Гост-професор е в редица български и чуждестранни университети (Париж 3 Новата Сорбона; Женевски университет, Антверпенски университет, Солунски университет, Букурещки университет). Участва в редица национални и международни проекти. Автор е на превода на първия в България *Речник на римското право*, претърпял две издания (2008, 2010).

Безспорни приноси в кумулативното лексикографиране, за обяснение на фактите, определени за наблюдение и анализ, за системно описване на френскоезичната лексика в българския език, за документиране и интерпретиране на произхода и адаптирането ѝ в българската езикова система има и другият автор на *Речник на френските думи в българския език* – доц. д-р Анна Ангелова, която е утвърден български специалист в областта на библиологията и библиотекознанието. Автор е на редица изследвания в областта на колекциите и изследването на книжовните паметници. Публикувала е 13 книги и над 50 статии и студии в престижни национални и международни периодични издания и сборници. През 2005 г. участва в изследването *Колекция „Славица“: Редки и ценни издания по славистика от библиотеката на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ (1519 – 1922)*, в което представя целия набор от репрезентативни славистични трудове, набавяни през годините в Университетската библиотека, и анализира стратегията за тяхното събиране в отделна колекция. Издава указателя *Ръкописната етнографска сбирка от библиотеката на Софийския университет „Св. Климент Охридски“* (2004), в който представя аналитично ръкописите на теренните изследвания, осъществени под ръководството на акад. Стоян Романски. През 2008 г. публикува монографията *Книжовни паметници в Университетската библиотека „Св. Климент Охридски“ – XVI – XX в.*, а през 2009 г. – *Избраните трудове* на акад. Стоян Аргиров. Тя е един от съавторите на класическото издание на *Книжевните записи* на акад. Александър Теодоров-Балан (2011), съдържащо оригинала на неговия *Книгопис (лична библиография)*, снабден с *хронологически показалец на статии, бележки, вестии, оценки и книги*. През 2013 г. издава монографичното си изследване *На приятеля на България. Книги с дарствени надписи в библиотеката на Енрико Дамиани*. Като представител на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ участва в реализирането на мащабния проект „Национален академичен своден каталог“, осъществен с помощта на фондация „Америка за България“.

Разработен в контекста на съвременната емпрунтология, моделът на проф. Димитър Веселинов и доц. Анна Ангелова за тезаурусно кумулативно лексикографиране на думи от чужд (френски) произход в българския език има приносно значение не само в науката. Като общокултурно събитие, което играе важна роля в обществото, *Речникът* дава гносеологични и лингвистични сведения за думите, които може да се използват за проверка и разширяване на информацията както за българския, така и за френския език. В съдържанието и структурирането му проличават компетентностите на проф. Димитър Веселинов в областта на съвременната лингводидактика. Трудът още веднъж го *утвърждава* като учен с оригинални и новаторски идеи, със значими теоретични и практически приноси за съвременното образование.

Речникът може да се използва от учителите по български и по чужд (френски) език като източник на идеи за осъществяване на взаимодействие между

езиковите дисциплини в средното училище. Възможностите в областта на езиковия трансфер може да стимулират подбора на модерни техники за езиково обучение, за да се потърси оптималният вариант, при който българският език може да подпомага овладяването на друг език. Открояват се възможности за създаване на набор от техники за преодоляване на интерференцията и за положителен трансфер от един език на друг.

Речникът може да служи за разширяване и задълбочаване познанията на ученици и студенти в процеса на езиковото и литературното образование. Открояват се възможности за използването му и като помагало в изследователската дейност на обучавани с подчертан интерес към езиците. Има се предвид съвременното разбиране за езиковото обучение, при което натрупаният опит в изучаването на първия език влияе на усвояването на втория и т.н. (води до по-широки и трайни езикови знания, умения за междуезиково разбиране, умения за ефективно учене); насърчава се съзнателният трансфер на езикови знания и умения. Преподавателят стимулира разширяване на езиковите знания (разпознаване на еднакви или подобни езикови форми); разгръщане на разбирането (най-вече в областта на четенето); разширяване на езиковата съзнателност чрез обсъждане на процеса на учене на език и усвояване на езиков опит. Откриват се възможности за усъвършенстване на уменията за самостоятелно учене, както и за разгръщане на една обща езикова способност на обучавания, като родният език играе ролята на свързващо звено при развиването на съзнателността при учене на езици.

Авторите на *Речника* включват разнообразни източници: лексикографски, книжовни, архивни, интернет сайтове и форуми, които обхващат голям период от време и дават надеждна информация за регистрираните френски думи и употреби в българския език. Особено ценен за учебната практика е фактът, че освен от речници френски думи са екскерпирани и от художествени оригинални и преводни произведения на известни автори и преводачи. В обучението по български език и литература се открояват възможности за сравнителен анализ на употребата на френскоезичната лексика в българската литература, за въздействащата функция, за изразително-изобразителните акценти, за стилистичните употреби.

Голямият брой примери, които са екскерпирани от възрожденски и следосвобожденски списания, откриват възможности за обогатяване познанията на младите хора за текстовете от периодичния печат, които отразяват точно разпространението на френските думи и употребите им. Интернет източниците, използвани от авторите в *Речника*, са не само индикатор за актуалната употреба на френската лексика в съвременни речеви ситуации, но и дават идеи на преподавателите за включване на обучаваните в комуникативни актове в различни сфери на общуване.

Направеният от авторите подбор на текстовете, постигнатият баланс по хронологичност, жанровост и тематичност позволяват работата с ученици и студенти да се разгръща не само на лексикално, но и на комуникативно равнище.

Включените езикови единици от френски произход в стилово разнообразни текстове (административни, публицистични, художествени, разговорни, научнопопулярни) осигуряват възможности за учебна работа не само върху общоупотребимите думи, но и върху специализираните и терминологичните френски заемки, което подпомага специализираното изучаване на френския език.

Авторите на *Речник на френските думи в българския език* очевидно са съчетали дълбоко осмисления прочит на научните изследвания по проблема със собствената си воля да продължат българската лексикографска традиция, като я надграждат по думите на проф. Д. Веселинов „с информация за развитието на формата и съдържанието на френския етимон, с включване на данни за първата фиксация и етапите при навлизане на френцизмите в българското езиково пространство“. Нещо повече, те предлагат иновативен модел „с кумулативен комплект от хронологично подредени тълкувания и с богато илюстриране на отделните аспекти от реалната речева употреба“, който има научнотеоретични и практико-приложни приноси.

Теоретичната компетентност на авторите е позволила да разгърнат и добре да обосноват замисъла на своето изследване още в уводната част. В труда е налице задълбочена теоретична основа, разработена от проф. Димитър Веселинов. Интерпретирането на данните от изследването оставя впечатление за дълбочина на анализа, за коректно и точно изказване на твърдения. При подбора на съдържанието и изграждането на елементите на *Речника* на макро- и микроравнище авторите не са допускали априорност и са направили изводите и заключенията си само на базата на конкретно събраната информация. Практическата значимост на труда се определя от възможността той да се използва не само за развитието на научните изследвания, но и за подпомагане на работата на преподавателите по езиковите дисциплини в средното и висшето училище.

ABOUT THE DICTIONARY OF FRENCH WORDS IN BULGARIAN AND ITS APPLICATION IN LANGUAGE AND LITERARY EDUCATION

Veselinov, D. & Angelova, A. (2015 – 2017). *Rechnik na frenskite dumi v balgarskiya ezik. 6 t., XLI*. Sofia: Sv. Kliment Ohridski.

✉ **Prof. Rositsa Penkova, DSc.**

Department for Information and In-Service Training of Teachers
University of Sofia
224, Tsar Boris III Blvd
Sofia, Bulgaria
E-mail: r.penkova@abv.bg